

Zaman Gazetesi

18 Haziran 2013

Herkül Millas

Kıyaslamadan edemiyor insan. Benzerlikleri ve farkları arıyor. Hem benziyor hem benzemiyor Aralık 2008 ve Mayıs-Temmuz 2011 tarihlerinde Atina'nın merkezinde, Sindagma meydanında başlayan protesto gösterileriyle Taksim/Gezi'deki protestolar.

Ancak durumlar siyah/beyaz olmuyor her zaman: "Az" benzeyen veya "biraz" benzemeyen durumlar da var. Kıyaslama kolay değil. Yine de kıyaslamadan edemiyor insan. Çünkü her toplumsal olay dünyadaki başka benzer olaylara göre anlam kazanır. Türkiye'deki Cumhuriyet'in özü, örneğin, 1920'lerin başka Avrupa ve dünya devlet deneyimleriyle kıyaslandığında anlaşılır; bugünkü Türkiye de ancak kıyaslanınca değerlendirilebilir.

Sindagma'da ve Taksim'de yaşananların "Arap Baharı"na benzemediği açık; çünkü istenen, parlamenter bir sistem, yani "demokrasi" değil. Bu sistem her iki ülkede zaten mevcut. Belki tersi geçerli: Her iki ülkede de bu parlamenter sisteme karşı bir tepki vardı. Yasalarla uyum içinde, meşru yetkilerine uygun olarak hükümetlerin ve yönetimin aldığı kararlara karşı çıkıldı. Kitlelerin haklı veya haksız olmaları ayrı bir konu. Ama protesto, meşru parlamenter sisteme karşıydı. Bu tür olaylar son on yıllarda dünyamızda sıkça görülüyor. 1968 Paris olayları başlangıç sayılabilir. Amerika'da Wall Street İşgali, son yıllarda Avrupa'yı ama Japonya'yı da saran sokak gösterileri "benzer" olaylardır. Böyle bir benzerlikten söz edilebilir.

Bu gösteriler parlamenter sistemin sorgulanması anlamını taşıyor ancak köklü bir değişiklik, farklı bir "sistem" tabii ki gündemde değil. Ama halkların sandıktan çıkan yönetimlerden beklentileri eskiye kıyasla artık daha fazla; ve oldukça farklı. Kitleler huzursuz ve sıkıntıda olduklarında yönetimi sorumlu göstermek ve bunu dile getirmek hakkını kullanıyorlar; kendilerinde bu hakkı görüyorlar. Bu yeni bir talep, bir kontrol ve baskı biçimidir. Her dört senede bir hesap vermeye alışık yöneticiler için bu kötü bir haberdır. Çünkü düne kadar, başarısız hükümetler seçimlerle iktidarı kaybeder ve "kaçarlardı". Yanlışlarının bedelini bir sonraki hükümetler ve kuşaklar öderdi. Kendi paylarına düşen, milletvekilliğinden elde ettikleri emekli maaşı ile yaşamak oluyordu. Şimdi başarısızlıkları yüzlerine çalınıyor ama kaçamıyorlar; yönetmeye devam etme durumundadırlar, rota düzeltmek zorunda kalıyorlar.

Bu yüzden şimdi mecburen uzlaşmak, diyalog kurmak, ödün vermek, alttan almak, geri adım atmak, yanlışlarını kabul etmek ve kitlelerin taleplerine cevap vermek durumunda kalıyorlar. Hükümetler için daha da zor olanı, seçmenlerine ve onları iktidara getiren çoğunluğa değil, artık "azınlığa" da hesap vermek durumunda kaldıklarıdır. Sindagma ve Taksim gösterilerinin ülke çoğunluğunu temsil ettikleri kesin değil, hatta oldukça da şüpheli. Ama Atina ve Ankara hükümetleri "dört yıl bekleyin" diyemiyor. Bu da, parlamenter sistemin artık parlamento salonunun dışına da taşındığını gösteriyor. Bu tabii pozitif bir gelişmedir. İki ülkede yaşananlar, başka benzerlikler de sergiliyor. Gösterilere katılanların büyük bir oranı apolitik veya belli bir partiye bağlı olmayan kimselerdi. Bu durum da siyasi partilerin yenilenmediğinin, farklı ve yeni partilere ihtiyaç duyulduğunun bir işareti olarak okunabilir. Ama farklı bir okuyuşu da olabilir: Meydanlara dökülenler sıkıntılarını dile getirdiler ama elle tutulur öneriler sunamadılar. Protesto vardı, somut öneri yoktu. Ortak hedef ve plan yoktu. Zaten öneriler somut olsaydı gösteriler momentumlarından çok şey kaybedecekti; gösterilere katılanların her konuda aynı görüşte olmadıkları belli olacak ve hareket sekteye uğrayacaktı. Protestolar insanları birleştirir; plan ve öneriler böler.

Farklar da az değil. Sindagma ve Taksim arasındaki rahatlıkla gözlenen fark yöneticilerin göstericilere koyduğu tepkiydi. Atina'da, aylar boyu eylemlerde bulunan göstericiler çok daha kırıncı dökücüydü; polis ise kıyaslanmayacak kadar daha sabırlı ve "yumuşaktı". Yunanistan'da tepkiler ekonomik sıkıntılara idi; Türkiye'de, çevreci duyarlılık olarak dile getirilen ama berisinde günlük yaşama "fazlaca" müdahaleye. Birinde protesto siyaset dünyasının hemen hemen bütününe karşıydı, parlamentoya karşı "isyan" vardı; öbüründe AKP'ye ve nerdeyse kişi olarak Başbakan'a karşıydı. Avrupa Birliği, Atina'da gösteriler neden engellenmiyor diye kaygı duydu; İstanbul'da neden bastırılıyor diye sitemde bulundu. (Bu cümle yanlış okunmasın: Bu farklı tepkilerin nedeni kullanılmayan/kullanılan şiddetti, "çifte standart" değildi.) Atina'da "marjinal gruplar" -yani parlamento dışı siyasi gruplar- daha etkiliydi, İstanbul'da ikincildi.

Belki en büyük fark protesto edilenlerin tepkisinde görüldü. Türkiye'de "suç ve sorumluluk" yabancı mihraklara, komplolara, dış güçlere, içteki işbirlikçilerine yoruldu. Yunanistan'da başarısız iktidarlar başbakan ve hükümetlerin istifalarıyla (Y.Papandreu ve K.Karamanlis) sorumluluğu dolaylı olarak kabullendiler. Göstericilere karşı bir söylem de (çapulcu, vandal, marjinal, vb.) kullanılmadı. Bu fark devlet-vatandaş ilişkilerinde iki ülkede var olan farkın bir işaretidir.

Şimdiden bu konuda kesin bir şey söylemek riskli olsa da, başka bir fark gösteriler sonrasında siyaset dünyasındaki gelişmelerdir. Yunanistan'da parlamenter sisteme karşı güvensizlik ve sistemin itibarsızlaştırılması, birden Altın Şafak gibi faşizan bir siyasi gücün ortaya çıkmasına neden oldu. Türkiye'de sanki tersi olacak gibi: Otoriterliğin gerileyeceği, daha katılımcı bir siyasetin izleneceği mesajları veriliyor. Belki de iki ülke ters yönlere giderek birbirlerine daha benzer olacak. Son on yıllarda Yunanistan'da anarşiyi anımsatan bir "özgürlük" egemendi; Türkiye'de, insanın içini karartan bir "askerî disiplin" ve otoriterlik vardı. Her iki durum da dengeli bir demokrasi eksikliğinin işaretleridir. Bu da, bir paradoks olarak, farklılıktan doğan bir benzerlik sayılsın! Bu alanda daha çok göreceğimiz ve öğreneceğimiz olacak. "Taksim" bitti mi, belli değil. Atina ise yeniden kaynıyor. Bir devlet televizyon kanalının kapatılmasıyla nümayişçiler binaları işgal etti, sokaklara döküldü. Koalisyon bozulacak, erken seçime gidilecek deniliyor. Bakalım hükümet "kaçacak" mı? h.millas@zaman.com.tr